

**GAZIANTEP İLİNDE YAŞAYAN 5:0 – 8:0
YAŞ ÇOCUKLARDA DURAKLAŞTIRMA
SES BİLGİSEL İŞLEMİNİN İNCELENMESİ**

**(Yüksek Lisans Tezi)
Mehmet Rojda ORUÇ**

Eskişehir, Mart 2005

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

GAZİANTEP İLİNDE YAŞAYAN 5:0–8:0 YAŞ ÇOCUKLARDA DURAKLAŞTIRMA SESBİLGİSEL İŞLEMİNİN İNCELENMESİ

Mehmet Rojda ORUÇ

Dil ve Konuşma Terapistliği Ana Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mart 2005

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İlknur MAVİŞ

Bu araştırma, Türkçe konuşan ve Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş arası çocuklarda duraklaştırma sesbilgisel işleminin betimlenmesi ve söz konusu bu işlemin yaşa, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin incelemesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada, Gaziantep ilindeki ilköğretim ve anaokullarından yansız atama örneklem seçme yöntemiyle seçilen 305 denek yer almıştır. Çalışmada resim adlandırmayla ilgili geliştirilen bir “Resim Adlandırma Materyali” aracılığıyla veriler toplanmış; kaydedilen veri her çocuk için Uluslararası Sesbilgisel Çeviriyazı (IPA) kullanılarak çözümlenmiştir. Sesbilgisel işlem çözümlenmesinde duraklaştırmaya ilişkin sesbilgisel işlemler ele alınmıştır.

Araştırmaya alınan çocukların konuşma örüntülerindeki duraklaştırma sesbilgisel işleminin sıklığı, yaş ve cinsiyet özellikleri tablolar halinde ortaya konmuştur. Söz konusu değişkenler açısından sergilenen işlemin toplam işlemlere oranları ise istatistiksel verilerle ifade edilmiştir.

Duraklaştırma ses bilgisel işleminin yaş açısından farklılık sergilemediği, bununla birlikte cinsiyete göre anlamlı bir farklılık sergilediği görülmüştür. Tüm deneklerde duraklaştırma gerçekleştirme sıklığı %31,8 olarak belirlenmiştir.

THESIS OF MASTER

**THE INVESTIGATION OF THE PHONOLOGICAL PROCESS
OF STOPPING AMONG THE 5:0-8:0 YEAR OLD CHILDREN LIVING IN THE
CITY OF GAZIANTEP**

Mehmet Rojda ORUÇ

Speech and Language Therapy Program

Anadolu University – The Institute of Health Sciences Department, March 2005

Advisor: Assist. Prof. İlknur Maviş

The aim of the research was twofold: to investigate the phonological process of stopping among the children at the age of 5 to 8 living in the city of Gaziantep and to search for the effects of the variables such as age and gender.

For the study, 305 participants were chosen randomly from the primary and pre-school levels in Gaziantep; 150 of whom were girls whereas the other 155 were boys. The data has been collected by “Picture Naming Material” developed for picture naming and the recorded data has been converted into IPA (International Phonetic Alphabet). For the analysis of the phonological process of stopping, related phonological procedures were discussed.

The frequency and the distribution according to gender and age of the phonological process ‘stopping’ among the children participated have been shown in tables. The statistical findings of the total procedure regarding the variables have been shown in tables. It was observed that the phonological process of stopping did not show any meaningful significance to age variable but for the significant differences for the gender variable. The frequency of stopping process among the participants was determined as %31,8

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mehmet Rojda Oruç'un "Gaziantep İlinde Yaşayan 5:0 – 8:0 Yaş Arası Çocuklarda Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemin İncelenmesi" başlıklı Dil ve Konuşma Terapistliği Anabilim Dalındaki, Yüksek Lisans tezi 09.03.2005 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Yrd.Doç.Dr.İlknur MAVİŞ	
Üye	: Prof..Dr.Seyhun TOPBAŞ	
Üye	: Yrd.Doç.Dr.Dilek Erbaş	

Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 17.09.2004 tarih ve 30 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Yusuf ÖZTÜRK
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş çocuklarda duraklaştırma sesbilgisel işleminin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın her aşamasında beni bilgilendirerek yönlendiren tez danışmanım, sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. İlknur MAVİŞ' e teşekkür ederim.

Tez çalışması sırasında değerli bilgisini ve yardımını esirgemeyen sevgili hocam Prof. Dr. Seyhun TOPBAŞ' a teşekkür ederim.

Araştırmanın veri toplama evresinde görev alan Gaziantep ekibine ve verilerin işlenmesi evresinde görev alan Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans öğrencilerine teşekkür ederim.

Verilerin güvenilirlik çalışması aşamasında ve istatistik işlemlerinde değerli katkıları olan sevgili arkadaşım. Dil ve Konuşma Terapisti-Psikolog Ali Uğur BEŞTOY' a teşekkür ederim.

İngilizce çeviri yardımları için sevgili ablam Nesrin Oruç' a ve değerli arkadaşım Haluk ALTUNBAŞ' a teşekkür ederim.

Tez çalışması sırasında psikolojik desteklerini esirgemedikleri için canımdan çok sevdiğim anneme, babama, ablalarıma, kuzenim Bijar BOLU' ya, kız arkadaşım Şerife BAYAR' a ve Antalya Gelişim 2000 Özel Eğitim Merkezi personeline teşekkür ederim.

Mehmet Rojda Oruç

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
EKLER LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	2
1.2.Amaç.....	3
1.3.Önem.....	4

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1.İletişim, Dil, ve Konuşma.....	5
2.2.Sesbilgisel Edinime Genel Bakış.....	6
2.3. Sesbilgisel Edinim ve Diller Arası Karşılaştırmalar.....	6
2.4. Sesbilgisel İşlemler.....	10
2.4.1. Dizimsel/Yapısal Basitleştirme.....	11
2.4.1.1. Seslem Yitimi ve Tekrarlama.....	11
2.4.1.2. Ünsüz Düşürülmesi.....	11
2.4.1.3. Ünlüleşme.....	12
2.4.1.4. Ünsüz Öbeği Daralması.....	12
2.4.1.5. Benzeşim İşlemleri/Ünsüz Uyumu.....	12
2.4.1.6. Diğer Dizimsel Basitleştirme İşlemleri.....	12
2.4.2.Dizisel Basitleştirme İşlemleri.....	12

2.4.2.1. Önleştirme İşlemleri.....	12
2.4.2.2. Art-Damaksıllaşma.....	13
2.4.2.3. Sürtünmelilerin kayması.....	13
2.4.2.4. Akıcıların Farklılaştırılması.....	13
2.4.2.5. Bağlam Duyarlı Ötümlüleşme/Ötümsüzleşme.....	13
2.4.2.6. Duraklaştırma.....	13
2.4.2.6.1. Diş-dudaksürtünmelilerin duraklaştırılması.....	13
2.4.2.6.2. Damaksıl-dişardısürtünmelilerin duraklaştırılması.....	14
2.4.2.6.4. Durak sürtünmelilerin sürtünmeliye dönüşmeleri.....	14
2.5. Duraklaştırma İşleminin Genel Özellikleri ve Türkçe' deki Yeri.....	15

BÖLÜM III

3.YÖNTEM.....	18
3.1. Araştırmanın Modeli.....	18
3.2. Araştırmanın Örnekleme.....	18
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı.....	20
3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Sğreci.....	20
3.4.1. Araştırmada Kullanılan Veri Çözümleme Ölçütü.....	21
3.4.2. Gözlemciler Arası Güvenilirlik.....	22

BÖLÜM IV

BULGULAR.....	23
4.1.. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Kullanılma Sıklığına İlişkin Bulgular.....	24
4.2.Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	26

4.3.Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	28
--	----

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE ÖNERİLER	32
5.1 TARTIŞMA.....	32
5.1.1. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Kullanılma Sıklığına Ait Bulguların Tartışılması.....	32
5.1.2. Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemi İle Yaş İlişkisine Ait Bulguların Tartışılması.....	34
5.1.3. Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemi İle Cinsiyet İlişkisine Ait Bulguların Tartışılması.....	35
5.2. SONUÇ.....	35
5.3. ÖNERİLER.....	37
5.3.1 İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	37
5.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	37
KAYNAKLAR	43

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 0-3 Yaş Türk Çocuklarında Sesbilgisel İşlemlerin Kronolojik Gelişimi	9
Tablo 2. Deneklerin Yaşlara Göre Dağılımı	18
Tablo 3. Deneklerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı	19
Tablo 4. Araştırma Kapsamındaki Deneklerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı.....	19
Tablo 5. Deneklerde Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	23
Tablo 6. Deneklerin Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemini Minimum ve Maksimum Gerçekleştirme Durumu.....	24
Tablo 7. Deneklerin Yaş Değişkenine Göre Duraklaştırma İşlemini Gerçekleştirme Sıklığı.....	26
Tablo 8. Deneklerde Yaşlar Arası Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	27
Tablo 9. Cinsiyete Göre İşlem Sayısı.....	29
Tablo 10. Duraklaştırma işlemlerinin yaş ve cinsiyete göre dağılımı.....	30
Tablo 11. Duraklaştırma İşlemi ile Cinsiyet İlişkisi Kruskal-Wallis Varyans Analizi Sonuçları.....	30
Tablo 12. Spearman Bağlantı (Korelasyon) Testi.....	31

EKLER LİSTESİ

<u>Ek No</u>		<u>Sayfa</u>
1	Resim Adlandırma Materyali Sözcük Listesi.....	39
2	Resim Adlandırma Veri Kayıt Formu	41

BÖLÜM I

Edinim süreci içinde, çocuklarda ortaya çıkan sesbilgisel süreçler ve/veya bu süreçlerin ediniminin nasıl gerçekleştiği konusu çok sınırlı olarak ele alınmaktadır. Türkiye’de normal dil gelişimi sergileyen bireylerin dil edinim sürecine ilişkin yapılmış çalışmaların azlığı ve dil ve konuşma sorunlu çocuklara yönelik veri toplama güçlükleri bu konuların çalışılmasını oldukça sınırlamaktadır.

Sesbilgisel yaklaşıma dayalı olarak yapılan araştırmalar, çocukların anadillerinin ses dizgesini ne şekilde edinip kullandıklarına ilişkin kestirimlerde bulunmamıza yardımcı olmaktadır. Bu çalışmalardan hareketle elde edilen veriler, alanda çalışan kişilerin dil ve konuşma bozukluklarına yönelik değerlendirme, tanılama ve terapi girişimlerine zemin oluşturması açısından yarar sağlayacaktır. Ülkemizde bu yaklaşımı örnek alan çalışmalar çoğaldıkça, Türkiye’nin farklı bölgelerinde yerleşik Türkçe konuşan çocuklarda gözlenen sesbilgisel işlemlerin betimlenmesi ve bu sürece ilişkin gelişimsel profillerin çıkarılmasına oldukça önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışmada Gaziantep ilinde yaşayan 5:0-8:0 yaş arası çocuklarda gözlenen duraklaştırma sesbilgisel işleminin incelenmesine yer verilmiştir.

1.1. Problem

Sesbilgisel bir yaklaşım, normal ya da sorunlu çocuk dili araştırmalarında, dil sisteminde sesbilgisel örgütlemenin niteliği; bir konuşucunun bu örgütlemeye ilişkin örtük bilgisi; bu bilginin çocuklukta nasıl kazanıldığı ve geliştiği; bu bilginin sözlü dil üretimini nasıl tamamladığı ve iletişimsel amaçlarda nasıl kullanıldığına ilişkin hipotezlerin betimlenebilmesine çalışır (Topbaş,1996). Bir çocuğun sesbilgisine ilişkin bilgisi, onun anadilinin ses sistemi ve işleyişi hakkında ne bildiğini ve bu bilgiyi nasıl kullandığını gösterir (akt: Beştoy, A. U.; 2004)

1994-1995 öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Özel Eğitim Bölümü Konuşma Engellilerin Eđitimi Anabilim Dalı tarafından Eskişehir ili ilkokulları ile ilköğretim okullarında bulunan anasınıfı ve birinci sınıflarda yapılan bir taramada da görüldüğu gibi, ölkemizde yapılan araştırmalarda çocuklarda sesletim ve sesbilgisi sorunları ilk üç konuşma sorunu içinde yer almaktadır (Konrot,1998). 1996 yılında Türkiye'nin 25 ilinden alınan veriler de sıklıkla rastlanan dil ve konuşma bozukluklarında kekemelik (%19), gecikmiş konuşma (%16), ve artikulasyon (sesletim-sesbilgisi) bozukluğunu (%15) ilk 3 sırayla saptamıştır (Topbaş, Konrot ve Bařal, 1996).

2000 yılında Türkiye'de üniversite bünyesinde kurulan ilk resmi dil ve konuşma bozuklukları merkezine başvurarak değerlendirme ve terapi alan 774 vakanın demografik özellikleri ve sorunları analiz edildiğinde, geçmiş araştırmaları doğrulayan bulgulara rastlanmıştır. Sesletim-sesbilgisi bozuklukları, kekemelik (ritim), ve gecikmiş konuşma diğer araştırmalara benzer şekilde sıklıkla görülen dil ve konuşma bozukluğu olarak saptanmışlardır. Adı geçen sorunlar bu çalışmada %66 ile temsil edilen 3-12 yaş grubunda belirlendiler (Maviş,İ., Topbaş,S., 2005 basımda).

Özellikle okul öncesi ve okul çağı çocuklarda durumun ciddiyeti son araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Eskişehir ili Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 10

devlet ve 1 özel okulda 77 öğretmen yoluyla değerlendirilen 7-12 yaş grubundan 2356 öğrenci bulgularına göre konuşma bozuklukları prevalansı %5.56 olarak belirlenmiş, en sık görülen bozukluğun sesletim-sesbilgisi (%3,1), en az görülenin ise işitme sorunu (%0.2) olduğu saptanmıştır (Öge, 2004).

Çocukların gerçekleştirdiği sesbilgisel işlemler konuşmalarını ve dolayısıyla anlaşılabilirliklerini büyük oranda etkilemektedir. Erken yaşlarda normal olarak kabul edilen bu işlemlerin, ileri yaşlarda yerini normal sesbilgisi kullanımına bırakması beklenmekle birlikte, bazı çocuklar ilkokul çağında ve/veya devamında sorunu halledemediklerinde bir dil ve konuşma terapistine başvurmak zorunda kalabilirler. Çocukların üstesinden gelemediği sorunlu sesbilgisel işlemlerden biri de duraklaştırmadır.

Alanyazına bakıldığında çocuklardaki sesbilgisel işlemlere ilişkin araştırmalar ülkemizde oldukça sınırlıdır (Topbaş,1999; Acarlar ve Ege,1996) bu araştırmalarda duraklaştırma sesbilgisel işlemi geniş kapsamlı olarak ele alınmamıştır. Bu alanda gerçekleştirilme sıklıkları, yaş ve cinsiyet açısından bu işlemleri inceleyen çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Ancak yapılan alanyazın taramasında Türkçe konuşan çocuklara ilişkin olarak söz konusu süreçleri kapsayan edinim ve kullanıma dayalı araştırmaların ve cinsiyet faktörünün bu duruma ilişkin etkilerinin ele alındığı araştırmaların sınırlılığından (Topbaş, 2004, Topbaş ve Yavaş basımda) hareketle sesbilgisel yaklaşıma dayalı olarak aşağıdaki amaçlar doğrultusunda bu araştırma yapılmıştır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, anadili Türkçe olan ve Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş arası çocuklarda duraklaştırma sesbilgisel işleminin sıklığını betimlemek ve yaşa, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda alt amaçlar aşağıdaki gibidir:

Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş arası çocuklarda;

- 1) Duraklaştırma sesbilgisel işleminin kullanılma sıklığı nedir?
- 2) Duraklaştırma sesbilgisel işlemi yaşa göre farklılık göstermekte midir?
- 3) Duraklaştırma sesbilgisel işlemi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Ülkemizde sesbilgisel yaklaşıma dayalı değerlendirme yöntemleri dil ve konuşma sorunlarına yaklaşımda önemli hale gelmiştir. Bu alanda değerlendirme ve terapi/eğitim programlarının hazırlanmasına hizmet veren ölçütlere ve normatif verilere gereksinim vardır. Bu araştırma sonucunda elde edilen veriler ile alanda çalışan kişilere ölçek hazırlama, geliştirme ve uygulama (terapi) gibi konularda katkı sağlanabileceği düşünülmekte, bu amaçla hazırlanan bu çalışma dil ve konuşma terapistliği alanında önem kazanmaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. İletişim, Dil, ve Konuşma

İletişim, kaynak birim tarafından tasarlanıp, düzenlenen mesajın hedef birim tarafından çözümlenip algılanabilecek bir biçime dönüştürülmesi (kodlanması) ve dinleyen kişiye aktarılması sürecidir (akt: Maviş, 2000). Bu tanımdan hareketle düşünüldüğünde kaynak birim, mesaj, algılanabilecek bir biçim ve kaynak birim gibi iletişim sürecinde önem kazanan öğelerle karşılaşmaktayız. Ancak araştırmamız ile ilgili olarak düşündüğümüzde özellikle kodlama bilgisi, yani, dile ilişkin bilgi oldukça önem kazanmaktadır.

Dil, kısaca, bireyler arası iletişimde mesajın yerine geçebilecek bir araç olma özelliği taşımaktadır (akt: Maviş, 2000). Dile ilişkin bilgi ise mesajın yerine geçebilecek bilgiye ilişkin yeterliliği kapsamaktadır. Konuşma, bu bilgi birikiminin karşı taraf/tafırlarca anlaşılır akustik bir biçime dönüştürülmesidir. Bireyler arası iletişimin sağlanmasında en önemli konulardan biri de uzlaşmadır. Uzlaşma oldukça geniş bir kapsama sahip olmakla birlikte, dilin edinim sürecinde doğal yollarla gerçekleşmektedir.

Edinim evresinde çocuklar, kendi başına bir anlamı olmamakla birlikte anlam aktarma işlevi üstlenen en küçük birim, yani sesbirim ile tanışır ve bir yeterlik kazanmayı hedeflerler. Sesbilgisel yeterlilik, konuşma seslerini dilin sese ilişkin kurallara uygun kullanmayı bilme becerisidir. Konuşmanın temelini oluşturan dil

kurallarına ait bilgiyi, özellikle sesbilgisini edinme güçlüğü yaşayan çocuklarda sesbilgisel bozukluklar ortaya çıkar (Topbaş, 2004).

2.2. Sesbilgisel Edinime Genel Bakış

Grunwell (1981), konuşma dilinin anlam, sözdizim ve kullanım bileşenlerine kıyasla sesbilgisi gelişiminin daha karmaşık bir yetenek ve daha özgün bir beceriklilik gerektirdiğini ileri sürmektedir.

Sesbilgisel edinim birçok dilde farklı yönlerden ve yaklaşım açılarından yola çıkılarak incelenmiştir. Araştırmalardan çıkan genel bulgular, çocukların dil gelişiminin çeşitli aşama ve boyutlarında ve gelişiminde genel bir evrensellik olabileceğini düşündürmüştür (akt: Beştoy, 2004).

Gelişmenin belirli aşamalarında belirli nitelikteki evrensellik ve uzlaşma söz konusu olmakla birlikte, bireysel farklılıklar ve dillere özgü etkenler, sesbilgisel edinimin kişisel ve dile özgü yönlerinin de olduğunu göstermektedir. Sesbilgisel çözümlmeyi temel alan diller arası araştırmalar, bu özelliklerin ilk gerçek 50 sözcüğün edinilmesi ile kendini göstermeye başladığını ortaya koymaktadır (akt: Beştoy, 2004).

2.3. Sesbilgisel Edinim ve Diller Arası Karşılaştırmalar

Jakobson'a (1968) göre, bir sesin erken edinilip edinilemeyeceği sesin dünya dillerindeki dağılımına göre açıklanabilir. Kendisinin 'Tersine Döndürülemez Dayanışma Kuralları'na (Laws of Irreversible Solidarity) göre hemen hemen her dilde bulunan genizsi sesler, ön ünsüzler ve durak sesler, zıtları olan oral sesler, geri ünsüzler ve daralmalılara göre daha erken edinileceklerdir. Bu sebeple, diğerlerine göre daha temel ve dünya dilleri için daha merkezi olan bu seslerin diğer seslerden daha erken edinilmesi doğaldır. Jakobson' ın sesbilgisel edinimi

açıklayışındaki ‘zıtlar ya da tersler’ bağlamındaki görüşü çocuk sesbilgisindeki daha sonraki çalışmalar için gündemi belirlemiştir. (akt: Hua ve Dodd, 2000)

Jakobson’ a göre (1968), genizsilerin oralardan, durakların daralmalılarından daha erken edinileceğini ifade ettiği bu yaklaşım, Kantonca, İtalyanca, Türkçe, İspanyolca, Japonca ve İngilizce konuşan çocuklar üzerine çalışmalar ile de desteklenmiştir (akt: Hua ve Dodd, 2000).

Çeşitli dillerde bu dilleri konuşan çocukların sesbilgisel gelişimindeki benzerlikler ve farklar incelenmiş, sesbirimlerin edinim sırası, oranı ve gelişimsel sesbilgisel hata süreçleri tanımlanmıştır. Pye, Ingram ve List (1987) bir Maya dili olan Quiche ve İngilizce öğrenen çocuklarda; Jimenez (1987) ve Acevedo (1988) Meksika-Amerika İspanyolcası ve İngilizce konuşan çocuklarda, Mowrer ve Burger (1991) Xhosa ve İngilizce konuşan çocuklarda, So ve Dodd (1995) Kantonca ve İngilizce konuşan çocuklarda karşılaştırmalı çalışmalar yapmışlardır. Slobin’in (1985, 1992, 1995, 1997) diller arası edinim çalışmaları, çocuk dili araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Slobin, bu araştırmalarında sesbilgisel edinim verilerini betimlemeli olarak karşılaştırmış ve diller arasındaki benzerlik ve farklılıklar için kuramsal yorumlamalarını gündeme getirmiştir(akt: Beştoy, 2004).

Son yıllarda araştırmacılar, çocukların sesbilgisi sistemini belirli stratejiler ve kurallara göre öğrendikleri üzerine odaklaşmaktadır. Bu araştırmacılar, sesbilgisel edinimde konuşma seslerini tek bir birim olarak ayrı ayrı analiz etmemektedirler. Sesbilgisel edinimde sesbirimler belirli bir bağlamda ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlar“Doğal Sesbilgisi Kuramı” ile gelişmiştir (Stampe,1979).

Stampe (1969) çocuklardaki sesbilgisel gelişimi doğal sesbilgisi kuramı çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır. Bu kuramın en ilgi çeken yönü “sesbilgisel işlemler” terimi ile sunduğu “stratejiler” olmuştur (akt: Topbaş,1999).

Stampe'a göre (1969) sesbilgisel işlem, "insanın konuşma yeteneğinin sınırlamalarını bir potansiyel karşıtlık ile diğer bir karşıtlık içinde eritme, kaybetme, değiştirme biçiminde zorlayıcı bir süreçtir". Başka bir tanımda ise: "...çocuğun konuşma üretiminde belirli güçlük sergileyen ses ya da ses dizinleri yerine güçlük dereceleri daha az (fakat sesletim yeri,biçimi açısından benzer) ses ya da ses dizileri ile değiştirme için kullanılan zihinsel süreç" olarak ifade edilmiştir (Grunwell,1985). Sesbilgisel edinim stratejileri terimi ise kuramsal olarak çocukların konuşma dili örüntülerinde "basitleştirme" olarak adlandırılan strateji eğilimine yönelik bir açıklamadır (akt: Topbaş,1999).

Birçok araştırmacı sesbilgisel gelişimin niteliğini ayrıntılı olarak betimlemek ve açıklamak için normal çocuklar arasında çeşitli sesbirimlerin edinim yaşları ile bunların ediniliş sırasını ve sesbilgisel işlemlerin sergileniş sıklıklarını araştırmışlar ve buna dayanarak gelişimsel profiller oluşturmuşlardır(akt: Beştoy, 2004).

Topbaş'a göre (1999) sesbilgisel gelişimde, kişinin konuşmak istediği dil dizgesi içinde seslerin anlamları değiştirebilme özellikleri, düzenlenişleri ve işlevleri hakkındaki bilgisi söz konusudur. Bu, zaman içinde gelişen örtük bir bilgidir ve alma, algılama, çözümlenme ve üretme süreçleriyle bağımlıdır. Çocuklar genellikle dillerinin sesbilgisi sistemini, işleyişini iletişim ortamlarında doğal olarak fazla zorlanmadan kazanırlar. Söz konusu süreçte ustalaşma zaman içinde aşamalı olarak gelişmektedir. Edinim süresi 4:0 ya da 5:0 yaşları gibi sesbilgisel işlemlerin baskılanmasıyla sona eren kısa bir zaman dilimi ise de, yetişkin dilinin sesçil kullanımına erişme 6:0 ya da 7:0 yaşlarına kadar sürebilmektedir.

2:5 ile 8:0 yaşları arasında 145 normal çocukta sesbilgisel işlemlerin baskılanma sürecini izleyen Robert, Burchinal ve Footo (1990) sesbilgisel işlemlerin en hızlı 2:5 ve 4:0 yaşları arasında azaldığını, diğer bir deyişle baskılandığını ifade etmişlerdir. Bu süre içinde en sık son ünsüz düşmesi, ünsüz öbeklerinin indirgenmesi, duraklaştırma, önleştirme ve daralmalı-akıcıların kayması işlemi ortaya çıkmakta ve bu işlemler 4:0 yaşa doğru giderek kaybolmaktadır. 4:0

yaşından sonra yalnızca ünsüz öbeği indirgeme ve akıcı-daralmalıların kayması işlemlerinin devam ettiği, diğer işlemlerin ise nadiren gözlemlendiği ifade edilmektedir. Türkçe için sesbilgisel işlemlerin yaşlara dağılımı ve baskılanmasına ilişkin saptamalar Tablo 1’ de görülmektedir.

Tablo 1. 0-3:0 Yaş Türk Çocuklarında Sesbilgisel İşlemlerin Kronolojik Gelişimi(akt: Topbaş, 1996)

İşlemler / Yaş (n=22)	1:0-1:6	1:6-2:0	2:1-2:4	2:5-2:9	2:10-3:0
Tekrarlama	_____	-----			
Seslem Yitimi					
Açık Tek Heceye İndirgeme	_____	-----			
Çok Heceleri İndirgeme	_____	-----			
Ünsüz Düşmesi	_____	-----			
Hece Başları	_____	-----			
Hece Sonları (-C,C-)	_____	-----			
Ünlüleştirme	_____	-----			
Ünsüz Öbeği İndirgemesi	_____	-----			
Ses Aktarımı	_____	-----			
Ünsüz Uyumu	_____	-----			
Yumuşak - damak Uyumu	_____	-----			
Diş - yuvasil Uyum	_____	-----			
Dudaksıl Uyum	_____	-----			
Genizsi Uyum	_____	-----			
Önleştirme	_____	-----			
Art - damaksillaştırma	_____	-----			
Duraklaştırma	_____	-----			
Akıcıların Kayması	_____	-----			
Ötümlü / Ötümsüzleştirme	_____	-----			

() Sesbilgisel işlemlerin çocukların çoğunda devam ettiği yaş dönemi
 (-----) Sesbilgisel işlemlerin en son baskılanma yaş dönemi
 (--->) Sesbilgisel işlemlerin ileriki yaş dönemlerinde devam edebileceği yaş dönemleri

Dodd, Holm, Hua, Crosbie (2003) İngiltere’ de yaşları 3:0 ve 6:11 arasında değişen 687 İngilizce konuşan çocuk üzerinde yaptıkları normatif çalışmada, konuşma seslerinin edinim yaşını (phonetic acquisition) ve baskılanmış hata örüntülerinin edinim yaşını (phonemic acquisition) araştırmışlar ve yaşı daha büyük olan çocukların konuşmalarında daha az hata örüntüsü sergilediklerini ve daha fazla doğru ses üretimi yaptıklarını bulmuşlardır. Yaşı daha küçük olan gruplarda ise cinsiyet açısından bir fark bulunamamıştır. Bununla birlikte, en yaşlı grupta, kız çocuklarının sesbilgisel doğruluk oranlarının erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır(akt: Beştoy, 2004).

Paul ve Shriberg(1982) ise bazı araştırmaların aksine yaş ile birlikte sesbilgisel ve sözdizimsel sorunların azalması arasında bir ilişki bulamamışlardır. Aram ve Nation(1975), örneğin büyük yaşlardaki çocuklarda özellikle sesbilgisine özgü sorunlara daha sıklıkla rastlandığını ileri sürmüşlerdir (akt: Topbaş,1999).

2.4. Sesbilgisel İşlemler

Grunwell (1987) seslerin edinimine yönelik çalışmalarda seslerin geleneksel olarak sözcük içinde ‘sözcük başı, ortası ve sonu’ gibi üç konumda değerlendirilmesine karşı çıkmıştır çünkü sözcükler birden çok heceden meydana gelebilmektedir ve seslerin gerek hece yapıları gerekse sözcük içindeki dizimleri seslerin edinimini etkileyebilmektedir. Bu nedenle, Türkçe’nin hece yapısı göz önüne alınarak sözcüklerde ünsüz dağılımı aşağıdaki şekilde irdelenmiştir (Topbaş, 1996):

Hece başı-sözcük başı (HBSB)	/k/	kapı
Hece başı-sözcük içi (HBSİ)	/k/	toka
Hece sonu-sözcük içi (HSSİ)	/k/	ekmek
Hece sonu-sözcük sonu (HSSS)	/k/	bebek
Bitişik ünsüzler -C,C- yapılar	/k/	askı
Sözcük başı-Ünsüz-öbekleri	/tr/	tren
Sözcük sonu-Ünsüz öbekleri	/rk/	Türk

Bu konumlandırmanın yanı sıra neredeyse tüm araştırmalarda araştırmacıların sesbilgisel edinimine ilişkin dönemlerden bahsettiği görülmüştür. Söz konusu bu dönemler aşağıdaki gibidir:

<u>Dönemler</u>	<u>Yaş aralığı</u>
Dil öncesi	0:9-1:3
I. Dönem	1:3-1:5
II. Dönem	1:6-2:0
III. Dönem	2:1-2:5
IV. Dönem	2:6-3:0

Sesbilgisel işlemler ‘bir parça ya da parçalar birleşiminin basitleştirilme stratejisi’ olarak tanımlandığında, çocukların konuşma örüntülerindeki oluşumlar iki yönde

sınıflandırılmıştır; dizimsel/yapısal basitleştirme ve dizisel basitleştirme (Grunwell, 1982; 1985).

Dizimsel/Yapısal basitleştirme: Sesçil birimlerin, sözcüklerin ya da seslemlerin yapısal örüntüsünü etkileyen basitleştirme işlemleridir.

Dizisel Basitleştirme: Ayırıcı özellikli birimlerin bağlam içindeki anlam farklılığı işlevini, başka deyişle karşıtlık ve yer değiştirebilme bağıntısını betimleyen basitleştirme işlemleridir.

Topbaş (1996), Türk çocuklarının sesbilgisel gelişimlerine ilişkin bulguları bu sınıflandırmayı dikkate alarak aşağıdaki gibi irdelemiştir.

2.4.1. Dizimsel/Yapısal Basitleştirme İşlemleri

2.4.1.1. Seslem Yitimi ve Tekrarlama: ‘Seslem yitimi’ni Ingram (1976), Grunwell (1985) ve diğer araştırmacılar İngilizce’ de ilk dönemlerde gözlenen vurgusuz seslemin düşürülmesi işlemi olarak açıklamaktadırlar. Türk çocuklarında bu işlem, 1:3-1:5 yaş (birinci dönemde) ilk 50 sözcük içinde ortaya çıkıp, genellikle tekrarlama işlemi ile birlikte görülmektedir (Topbaş, 1996).

2.4.1.2. Ünsüz Düşürülmesi: İngilizce’de yapılan çeşitli araştırmalarda, genellikle gelişimin ilk aşamalarında, hemen tüm ünsüz-ünlü-ünsüz (CVC) seslem yapılarında son ünsüzün düşürülmesi olarak belirtilmiştir. Türk çocuklarında sözcüklerde ünsüz düşmesi sınıflandırılması aşağıdaki gibidir (Topbaş,1996):

- i: Açık hece ile sonuçlanan son ünsüz düşmesi
- ii: Hece başı-sözcük başı ünsüz düşmesi
- iii: Hece başı-sözcük içi ünsüz düşmesi
- iv: Sözcük içi-hece kavşakları ünsüz birleşmelerinde ünsüz düşmesi (-C,C-yapıları)

2.4.1.3. Ünlüleşme: Ünlüleşme, ünsüz düşmesi ile bağımlı olarak /r/ ve /l/ seslerinin uzun ünlülere dönüşmesi biçiminde gözlenmiştir.

2.4.1.4. Ünsüz Öbeği Daralması: Ünsüz öbeği daralması 4. dönemin sonuna (3 yaşa) kadar devam etmektedir. Daralma, öbek içinde belirteç (marked) durumunda edinilen ses yönüne doğru gerçekleşmekte ancak öbekten öbeğe de farklılık gösterebilmektedir.

2.4.1.5. Benzeşim İşlemleri/Ünsüz Uyumu: Benzeşim işlemleri, bir sesin söz zincirinde kendisinden önce ya da sonra gelen bir başka sesle birlikte bulunmasından doğan ve özellik aktarımı yoluyla gerçekleşen değişim olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1989). Topbaş'a göre benzeşim işlemleri 3 başlık altında toplanabilir(akt: Topbaş, 1996)

- i: Damak/yumuşak-damak uyumu
- ii: Dudaksıl/dişyuvasıl uyum
- iii: Genizsi uyum

Benzeşim işlemlerinin 3. dönemden itibaren baskılanmaya başladığı ancak bireysel farklılıklar dikkate alınarak ileri dönemlere kadar devam edebileceği görülmüştür.

2.4.1.6. Diğer Dizimsel Basitleştirme İşlemleri

Ses ve Seslem Aktarımı:

Bu işlemler sözcük içinde bir sesin ya da seslemin diğer bir ses ya da seslemlerle yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Çocuğa özgü farklılıklar göstermekle birlikte, üçüncü dönemde baskılanmaktadır.

2.4.2. Dizisel Basitleştirme İşlemleri

2.4.2.1. Önleştirme İşlemleri: Alanyazında /k, g/ gibi damak ve yumuşak damak seslerinin ağızın ön kısmında çıkartılan seslerle yer değiştirmesi

olarak tanımlanan bu işlemlerin evrensel nitelikler taşıdığı öne sürülmüştür.

2.4.2.2. Art-Damaksillaşma: Bazı seslerin yumuşak damak sesin dönüşmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır.

2.4.2.3. Sürtünmelilerin kayması: Bazı sürtünmeli seslerin daralmalı ve akıcı seslere dönüşmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır.

2.4.2.4. Akıcıların Farklılaştırılması: Araştırmalarda akıcı-sızıcı, yan daraltılı seslerin /j, r, l/ kayması (gliding) olarak ifade edilmektedir. Dizisel basitleştirme işlemleri içinde sürtünmelilerin duraklaştırılması ve akıcıların farklılaştırılması dördüncü döneme kadar (3 yaş) devam edebilmekte, /r/ sesinin edinilmesi ise oldukça uzun sürebilmektedir.

2.4.2.5. Bağlam Duyarlı Ötümlüleşme/Ötümsüzleşme: Özellikle patlamalı sesleri etkileyen bu işlemin diğer bazı sesleri de bağlam koşullu olarak, seslem başı, sonu ya da ünlüler arasında etkilediği görülebilmektedir.

2.4.2.6. Duraklaştırma: Sürtünmeli ve yarı kapantılı durak sürtünmelilerin duraklaştırılması işlemidir. Edinim sürecinde bu strateji ilk dönemlerde patlamalı sesler yönüne doğru uygulanmakta ve çocukta o ses sınıfına ait karşıtlık işlevi tam olarak gelişinceye kadar çeşitli aşamalarda işlem görmektedir.

2.4.2.6.1. Diş-dudak sürtünmelilerin duraklaştırılması

Diş-dudak sürtünmelilerin duraklaştırılması sesbilgisel işlemi; diş-dudak sürtünmeli seslerinden /f/, /v/'nın [b], [p]'ya dönüşmesi işlemidir. Bu işleme ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

/fare/ [pʌjɛ]

/fil/ [pɪl]

/vazo/ [bʌzɔ]

2.4.2.6.2. Damaksıl-dişardı sürtünmelilerin duraklaştırılması

Damaksıl-dişardı sürtünmelilerin duraklaştırılması sesbilgisel işlemi; damaksıl-dişardı sürtünmeli seslerinden /ř,z,dz/' nın [d] [d] [dz]'ya ve /s,ř,t ř/'nın [t] [t] [t ř]'ya dönüşmesi işlemidir. Bu işleme ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

/uçuyor, uçtu/	[ut]	/çok/	[tk]
/çocuk/	[dd]	/çirkin/	[dzic]
/sevmiyor/	[şemj]	/cami/	[dm]

2.4.2.6.3. Sürtünmelilerin durak srtnmeliye dönüşmesi

Sürtünmelilerin durak srtnmeliye dönüşmesi sesbilgisel işlemi; sürtünmeli seslerden /ř/, ve /s/' nın durak sürtünmeli [t ř] sesine dönüşmesi işlemidir. Bu işleme ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

/şu/	[t ř]
/saçı/	[t şt ř]
/başka/	[bt ř]

2.4.2.6.4. Durak sürtünmelilerin srtnmeliye dönüşmeleri

Durak sürtünmelilerin srtnmeliye dönüşmesi sesbilgisel işlemi; durak sürtünmeli seslerinden /t ř/' nın [s] ve [ř] olarak üretilmesi işlemidir. Bu işleme ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir:

/çiçek/	[ssc]
/çekme/	[scm]
/içtim/	[ştim]

2.5. Duraklaştırma İşleminin Genel Özellikleri ve Türkçe'deki Yeri

Topbaş'a göre(1991), diş-dudak sürtünmelileri ile diş-damaksıl (dişardı eşiği) sürtünmelileri duraklaştırılmakta; ya da diş-damaksıl (dişardı eşiği) sürtünmeliler doğrudan yarı kapantılı durak sürtünmeli seslere dönüşebilmekte veya tersi bir işlem de söz konusu olabilmektedir. Duraklaştırma işlemleri dördüncü dönemin sonlarında baskılanmaktadır.

Acarlar ve Ege'ye göre (1996); tüm bu bulgular gözden geçirildiğinde normal fonolojik(sesbilgisel) gelişim gösteren çocuklarda süreç kullanımının yaş ile ilişkili olduğu, kullanılan süreçlerin tip ve oran bakımından ana dili İngilizce olan çocukların kullandıkları süreçlerle benzerliklerinin yanı sıra Türkçe' ye özgü olduğu düşünülen bazı farklılıkların da olduğu görülmüştür. Normal sesbilgisel gelişim gösteren 2:0-6:0 yaşlar arasındaki çocuklarda kullanılan fonolojik süreçlerin toplam sayısının yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, yaş büyüdükçe süreç kullanımında azalma olduğu bulunmuştur. Özellikle 2:5-4:0 yaş arasındaki süreç kullanımında dikkati çeken bir azalma olduğu görülmüştür.

Sözü geçen çalışmanın bulgularına paralel bir şekilde, fonolojik süreçlerin kullanımı ile ilgili yapılan tüm diğer çalışmalarda yaş büyüdükçe süreç kullanımında azalma olduğu ve 4 yaşından sonra süreçlerin çoğunun çocukların repertuarından çıktığı saptanmıştır (Ingram, 1976; Stoel-Gammon ve Dunn, 1985). Yaş büyüdükçe süreç kullanımında bir azalma olduğu, ancak bazı süreçlerin kullanımının sık olmamakla beraber 3 yaşından sonra da devam ettiği gözlenmiştir.

Acarlar ve Ege (1996), Topbaş'ın kullandığı sınıflandırmadan (1996) daha farklı bir sınıflandırma kullandıkları gibi alanyazında "stopping" diye geçen duraklaştırma sesbilgisel işlemi için 'kapantılılaştırma' ifadesini kullanmışlardır. Acarlar ve Ege, "Kapantılılaştırma" işlemini sürtünmeli ve yarı kapantılı seslerin yerine *kapantılı* veya sürtünmeli seslerin yerine *yarı kapantılı* bir ses konması şeklinde tanımlamaktadırlar. Bu çalışmada, sesbilgisel işlemler şöyle sıralanmıştır:

- Ortadaki ünsüzün atılması
- Hece sayısının azaltılması
- Ünsüz kümesinin sadeleştirilmesi
- Benzetme süreçleri
- Titreşimsizleştirme
- Kapantılılaştırma (Duraklaştırma)

Aynı çalışmada (Acarlar ve Ege, 1996), süreçlerin kullanım sıklığı da gözlenmiş ve yaş gruplarına göre farklılıklar saptanmıştır; yine de, toplam sayı incelendiğinde 2:0–6:0 yaşlar arasında normal fonolojik gelişim gösteren çocuklarda süreçlerin görülme sıklığına göre şu sırayı izledikleri söylenebilir:

1. Benzetme süreçleri
2. Ortadaki ünsüzün atılması
3. Ünsüz kümesinin sadeleştirilmesi
4. **Kapantılılaştırma**
5. Titreşimsizleştirme
6. Yarı ünlüleştirme
7. Son ünsüzün atılması

Bu sıralamaya göre, “kapantılılaştırma” çocuklarda sıklıkla görülen bir sesbilgisel işlem olarak belirtilmektedir.

Yine; Topbaş (1996), sesbilgisel sorunlu bir çocukla yaptığı çalışmasında duraklaştırma işlemlerini yoğun olarak saptamış ve bu işlemlerin tüm sürtünmeli ve durak-sürtünmeli seslerin patlamalı-durak sesleri olarak gerçekleştiğini, sadece akıcı/daralmalı /r/'nin duraklaştırılmasının benzeşim etkisiyle gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Topbaş ve Yavaş (2005, basımda) yaptıkları bir araştırmada 665 normal gelişim gösteren ve 70 fonolojik sorunlu çocukla yaptıkları araştırmada Türkçe konuşan

çocuklardaki fonolojik edinimi ve hatalarını incelemiştir. Söz konusu araştırmada duraklaştırma işlemi 4:0 yaşa kadar gözlenmiştir. Ancak özellikle 2:0 yaş civarında yoğunlaşma ve ardından yaş ilerledikçe işlemi gerçekleştirme sıklığında ciddi bir düşüşün saptandığı görülmüştür.

Topbaş (1996) yaşları 1:0, 3:0 arası olan ve normal gelişim sergileyen 22 vaka, 5:0 yaşında sesbilgisel sorunlu 1 vaka ile yaptığı sesbilgisel edinim ile ilgili araştırmasında çocukların sürtünmeli seslere 2:4–2:8 yaş civarında hakim olduklarını, /r/ sesinin geç edinildiğini ve örneklem grubunda duraklaştırma sesbilgisel işleminin gözlemlendiğini saptamıştır.

Acarlar (1995) yaşları 2:0–6.0 arası olan ve normal gelişim sergileyen 20 vaka ve sesbilgisel sorunlu 20 vaka ile yaptığı araştırmada, sesbilgisel sorunlu çocukların, normal gelişim sergileyen çocuklara oranla daha fazla sesbilgisel süreç gerçekleştirdiklerini ve akıcıların duraklaştırılması işleminde gözlenen sesbilgisel işlemler olduğunu tespit etmişlerdir.(Akt: Topbaş ve Yavaş 2005, basımda)

Acarlar ve Ege (1996) yaşları 2:0–6:0 arası olan ve normal gelişim sergileyen 20 çocukta yaptıkları araştırmada sesbilgisel işlemlerin bir kısmının 3 yaş civarında baskılandığını, ancak bazı sesbilgisel işlemlerin duraklaştırma işlemi de dahil 3 yaştan sonra da gözlemlenebildiğini tespit etmişlerdir (Akt: Topbaş ve Yavaş 2005, basımda).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Duraklaştırma sesbilgisel işleminin sıklığını betimlemek ve yaşa, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla yapılan bu araştırmada betimsel ve bağıntısal yöntem kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmada, Gaziantep ilinde yaşayan 34ü erkek 35i kız 5 yaş, 49u erkek 51i kız 6 yaş, 35i erkek 34ü kız 7 yaş, 30u kız 37si erkek 8 yaş çocuklarını içeren 305 denek yer almıştır.

Denekler, Mustafa Kemal İlköğretim ve Anaokulu, Hacı Bektaş Anaokulu, Nuri Pazarbaşı İlk Öğretim Anaokulu, Zeynep Gençtan Anaokulu, Seçkin Anaokulu, Ahmet Çelebi İlk Öğretim ve Anaokulu'ndan yansız atama örneklem seçme yöntemiyle seçilmiştir. Deneklerin yaş ve cinsiyet özellikleri Tablo 2 ve Tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo 2. Deneklerin Yaşlara Göre Dağılımı

YAŞ GRUPLARI	Denek Sayısı	%
5 YAŞ	69	22.6
6 YAŞ	100	32.7
7 YAŞ	69	22.6
8 YAŞ	67	21.9
TOPLAM	305	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi 305 çocuğun ağırlıklı dağılımı 100 çocuk ile 6 yaş grubundadır (% 32,7). Diğer yaş grupları frekans ve yüzdeler açısından benzer dağılım göstermektedir.

Tablo 3. Deneklerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

CİNSİYET	Denek Sayısı	%
KIZ	150	49,1
ERKEK	155	51,9
Toplam	305	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, 305 çocuğun cinsiyetleri, kızlar (%49,1) ve erkekler için (%51,9) frekans ve yüzde dağılımını göstermektedir. Deneklerin cinsiyet ve yaşlarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4. Araştırma Kapsamındaki Deneklerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET	Yaş	n	%
ERKEK	5 yaş	34	%11,1
	6.yaş	49	%16,1
	7 yaş	35	%11,5
	8 yaş	37	%12,1
	Toplam	155	%50,8
KIZ	5 yaş	35	%11,5
	6.yaş	51	%16,7
	7 yaş	34	%11,1
	8 yaş	30	% 9,8
	Toplam	150	%49,1
Toplam	5 yaş	69	%22,6
	6.yaş	100	%32,8
	7 yaş	69	%22,6
	8 yaş	67	%22,0
	Toplam	305	%100

Yukarıdaki tabloya göre, çalışmaya katılan deneklerin, cinsiyet fark etmeksizin, 6 yaş grubunda diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Değişkenler açısından deneklerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov Smirnov (K-S) Testi ile değerlendirilmiştir. Test sonuçlarına göre denekler, değişkenler açısından normal dağılım göstermemiştir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Çalışmada, okul ve okul öncesi çocukların kolaylıkla adlandırabileceği, Türk Dilinin sesbilgisi sistemini olabildiğince yansıtan, çocukların aşına oldukları sözcükleri içeren ve renkli olarak basılmış 67 adet resimli karttan(resmedilebilir sözcük) oluşan “Resim Adlandırma Materyali” (Bkz. Sözcük Listesi için Ek.1) kullanılmıştır.

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde, Gaziantep’te bir Özel Eğitim kurumunda çalışan ve veri toplama konusunda eğitimli iki uzman yer almıştır. Çocuk denekler hakkındaki yaş, cinsiyet vb. sosyo-demografik özellikler ile ilgili bilgiler veri toplama oturumlarının dışında birimlerde görevli uzmanlar ve öğrenci dosyalarından alınmıştır.

Uygulama için, deneklerin toplandığı okullarda, gürültü ve diğer çelici uyaranların en az olduğu, yalnızca uygulayıcı ve deneğin bulunduğu, iki sandalye, bir masa ve kaydedici cihazların yer aldığı odalar tercih edilmiştir. Verilerin toplanması tek bir oturum çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Öncesinde, günlük konuşmalarla çocuğun rahatlatılması ve ortama alışması sağlanmıştır.

Deneklere resimli kartlar aynı sırada sunulmuştur. Deneklere resimde gördüğu nesnenin ne olduğu sorulmuş ve yanıt beklenmiştir. Yanıt alındığında bir sonraki resimli karta geçilmiştir. Ancak deneklerin yanıt vermemesi ya da hedef çıktının alınamaması durumunda anlamsal (semantik) ipucu verilmiş ve 5 saniye beklenmiştir. Yine yanıt alınamadığında ise bir sonraki resimli karta geçilmiştir. Yönergeler, her bir çocuk için aynı sözcelerle verilmiştir.

Araştırmada ses kayıt aracı olarak Creative Sound Blaster Live (D 800) marka ve modellenli dijital kayıt sistemi kullanılmıştır.

Kaydedilen veri, her çocuk için Uluslararası Sesbilgisel Çevriyazı (IPA) kullanılarak çözümlenmiştir. Çözümlemeleri, söz konusu süreçte Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Programı'na devam etmekte olan ve IPA konusunda eğitilmiş 3 öğrenci tarafından yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde Sony MDR-S 505 marka ve modeli kulaklık kullanılmıştır.

3.4.1. Araştırmada Kullanılan Veri Çözümleme Ölçütü

Sesbilgisel basitleştirmelerin ne zaman bir sorunun göstergesi olabileceğine, yani, normal edinime göre ne zaman gecikmeli ya da sorunlu kabul edilebileceğine dair en uygun yöntemin önceden bir ölçüt belirlemek olduğu ilgili alanyazında savunulmaktadır. Ölçüt belirleme, çocuğun belirlenen bir hedefe göre ne kadarını gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin sayısal ya da oransal bir değerini, diğer bir deyişle, öğrencinin performans düzeyini göstermede yardımcı olur (Bloom ve Lahey, 1978).

“Bortolini ve Leonard (1991) ve Klein ve Spector (1985) bir işlemin en az iki defa iki farklı sözcükte toplam dört kez belirlendiğinde, çocuğun o işlemi kullandığını kabul etmişlerdir. Lahey ve diğerleri de (1985) yaptıkları bir araştırmada bir çocuğun ürettiği sesbilgisel biçimlerin %20 sinden fazlasında yineleme kullandıysa, o çocuğu işlem yineleyici olarak kabul etmişlerdir (Topbaş, 1999;s.176)”

Mc Reynolds ve Elbert ise bir sesbilgisel işlemin en az dört kere gözlenmesi ve işlemin, muhtemel hedefe göre, çıktılarının en az %20 oranında gözlenmesi kriterlerini uygun görmekte-dirler (1981).

Dolayısıyla, artikülasyon ve fonolojik yeterliklerinin ölçülmesinde kullanılan ham puanlar, yanlış sesbirim üretimi ve/veya fonolojik hata sayısına bağlıdır. Artikülasyon fonoloji gelişimi 0-3 yaş arasında yaşla birlikte gelişir. Bu yaşlarda sesbirimlerin çoğu kazanılır. Bazı sesbirimlerin ve ünsüz öbeklerinin

üretimini gelişimi ileri yaşlara kadar devam edebilir; ancak, bu durum konuşmanın anlaşılabilirliğini pek fazla etkilemez. Bireysel farklar da göz önüne alındığında üç yaşından itibaren hata oranı giderek azalmalıdır. 4-5 yaşlarında hataların en aza inmesi, 6-7-8 yaş civarında ise hata sayısının hiç olmaması ya da 1-2 hata düzeyinde olması beklenir. Diğer bir deyişle, bireysel farklılıklar göz önüne alındığında ileri yaşlarda 0 hata ya da 1-2 hata normal sınırlar içinde sayılabilir. Buna karşın, artikülasyon-fonolojik bozukluğu olan çocukların her yaşta çok değişik hatalar yapacağı beklenmektedir. Kabul edilebilir hata oranı sınırları dışında kalan puanların hesaplanması, sorunun derecesinin belirlenebilmesine yarar (akt: Topbaş, 2004).

Özetle, araştırmacılar kullanılmaması gereken yaşta süregelen işlemleri, sık kullanılmayan ya da özgül işlemlerin söz konusu ölçütleri içinde, bir sesbilgisel sorunun göstergesi olarak değerlendirmektedirler. Bu araştırmada da, bu alanda yaygın olarak kullanılan Mc Reynolds ve Elbert 'in kriterleri ölçüt olarak düşünülmüşse de, araştırma kapsamında yer alan deneklerin bu işlemin gerçekleştirilmesinin beklenmediği bir yaş kesitinde oldukları göz önüne alınarak, bu çalışmanın çerçevesinde, anılan ölçüt göz önüne alınmadan, her bir duraklaştırma sesbilgisel işlemi veri kayıt formuna işlenmiştir. Bu şekilde bir kayıt ve çözümleme yöntemi gerçekleştirilerek bu yaş gruplarındaki gerçek kullanım ve işlem durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

3.4.2. Gözlemciler Arası Güvenilirlik

Gözlemciler arası güvenilirlik puanları, Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Öğrencisi olan 2 kişi tarafından, birbirinden bağımsız, dijital ses kayıtları dinlenerek, geliştirilen veri toplama formuna işlenmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik katsayısında, görüşbirliği / (görüş ayrılığı + görüşbirliği) x 100 formülü kullanılmıştır. Gözlemciler arası güvenilirlik % 91' dir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Amacı 5-8 yaş arası çocuklarda duraklaştırma sesbilgisel işleminin sıklığını betimlemek ve yaşa, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek olan bu çalışmada, veriler söz konusu değişkenlere göre betimlemeli olarak incelenmiştir.

Tablo 5, araştırmaya katılan çocuk deneklerin yaş ve cinsiyet değişkenine göre aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir.

Tablo 5. Deneklerde Yaş ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

CİNSİYET	YAŞ	n	\bar{X}	Std
Erkek	5 yaş	34	0,29	0,58
	6.yaş	49	0,22	0,42
	7 yaş	35	0,23	0,43
	8 yaş	37	0,35	0,59
	Toplam		155	0,27
Kız	5 yaş	35	0,60	1,06
	6.yaş	51	0,75	1,44
	7 yaş	34	0,59	0,70
	8 yaş	30	0,43	0,73
	Toplam		150	0,61
Toplam	5 yaş	69	0,45	0,87
	6.yaş	100	0,49	1,10
	7 yaş	69	0,41	0,60
	8 yaş	67	0,39	0,65
	Toplam		305	0,44

Tablo 5’ de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki deneklerin yaş ve cinsiyet değişkenleri göz önüne alınarak hesaplanan aritmetik ortalama $\bar{X}=0,44$ ve standart sapma değeri $Std=0,86$ ’ dır.

Çalışmanın amacına yönelik 3 soru oluşturulmuştur. Bu bölümde, her bir soru tek tek ele alınarak elde edilen bulgular alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.1. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Kullanılma Sıklığına İlişkin

Bulgular

Araştırma kapsamında deneklerin bireysel olarak duraklaştırma sesbilgisel işlemini kaç kez gerçekleştirdiklerine ilişkin minimum ve maksimum dağılımı Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6. Deneklerin Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemini Minimum ve Maksimum Gerçekleştirme Durumu

n	\bar{X}	Min	Max
305	0,44	1	9

Tablo 6’ da görüldüğü gibi, araştırma kapsamında yer alan 305 çocuğun her birinin ayrı ayrı duraklaştırma sesbilgisel işlemini en az ve en çok kaç kez gerçekleştirdiklerine bakılmış ve işlemin en az 1 kez, en çok 9 kez gerçekleştirildiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya dahil edilen çocuklardan sadece 97 tanesi duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmiştir. Geriye kalan 208 çocukta duraklaştırma sesbilgisel işlemi gözlenmemiştir. Buna göre, 97 çocuğun duraklaştırma işlemini birer kez gerçekleştirme oranları hesaplanarak ulaşılan oran % 31,8 olarak saptanmıştır.

Bu bulguya, araştırma kapsamında olan 305 denegin 97 tanesinin duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmesinden hareketle; duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştiren denek sayısı (97) / araştırmaya katılan toplam denek sayısı (305) x 100 = % 31,8 formülü ile ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına bakıldığında, 1 kez duraklaştırma sesbilgisel işlem gerçekleştirilme sayısında ciddi bir yığılma durumu görülmektedir. Araştırmaya katılan 305 denekten 76'sının birer kez duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu bulgudan hareketle duraklaştırma sesbilgisel işlemini bir kez gerçekleştirme sayısı $(1 \times 76 = 76) /$ araştırma kapsamındaki deneklerin gerçekleştirdiği hatalı üretimlerin toplamı $(134) \times 100 = \%56,7'$ dur. Dolayısıyla duraklaştırma sesbilgisel işlemi sergileyen deneklerin yarından fazlası adlandırma testi sırasında sadece 1 kez duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmişlerdir.

Yukarda açıklanan oranlama yoluyla 2 kez (16 denek) duraklaştırma sesbilgisel işlemi gerçekleştirilmesi ele alınmış, duraklaştırma sesbilgisel işlemi 2 kez gerçekleştiren deneklerin araştırmaya katılan deneklerin gerçekleştirdikleri toplam duraklaştırma sesbilgisel işlemi sayısına oranının $\%23,88$; duraklaştırma sesbilgisel işlemi 3 kez (4 denek) gerçekleştiren deneklerin, araştırmaya katılan deneklerin gerçekleştirdikleri toplam duraklaştırma sesbilgisel işlemi sayısına oranının $\%8,95$, duraklaştırma sesbilgisel işlemi 5 kez (1 denek) gerçekleştiren deneklerin araştırmaya katılan deneklerin gerçekleştirdikleri toplam duraklaştırma sesbilgisel işlemi sayısına oranının $\%3,73$; duraklaştırma sesbilgisel işlemi 9 kez (1 denek) gerçekleştiren deneklerin araştırmaya katılan deneklerin gerçekleştirdikleri toplam duraklaştırma sesbilgisel işlemi sayısına oranının $\%6,71$ olduğu sonucuna varılmıştır.

Tüm bu veriler dikkate alındığında, araştırma kapsamında yer alan deneklerin test esnasında 1 ya da 2 kez ve hatta 3 kez duraklaştırma sesbilgisel işlemi gerçekleştirmeleri doğal görülebilir. Bununla birlikte, araştırma kapsamında gözlenen 9 duraklaştırma sesbilgisel işlemi gerçekleştiren 6 yaşındaki bir kız çocuğunun gerçekleştirilen tüm işlemlerin $\%6,71$ 'ni tek başına bir defada gerçekleştirmiş olduğu dikkat çekmektedir.

4.2. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Deneklerin duraklaştırma sesbilgisel işleminin gerçekleştirmesinde yaşı belirleyici bir etken olup olmadığının incelenmesi amacıyla yaş değişkeni baz alınarak veriler istatistiksel açıdan incelenmiştir. Yaşlara göre deneklerin duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirme yüzdeleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Deneklerin Yaş Değişkenine Göre Duraklaştırma İşlemini Gerçekleştirme Sıklığı

YAŞ	İŞLEMCİNİN CİNSİYETİ	İŞLEM SAYISI	%
5 yaş	Erkek	10	%7,5
	Kız	21	%15,7
	Toplam	31	%23,1
6 Yaş	Erkek	11	%8,2
	Kız	38	%28,4
	Toplam	49	%36,6
7 yaş	Erkek	8	%6,0
	Kız	20	%14,9
	Toplam	28	%20,9
8 yaş	Erkek	13	%9,7
	Kız	13	%9,7
	Toplam	26	%19,4
Toplam	Erkek	42	%31,3
	Kız	92	%68,7
	Toplam	134	%100

Tablo 7’ de görüldüğü gibi duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirme yüzdeleri incelendiğinde, deneklerin duraklaştırma sesbilgisel işlemini %19,4 ile 8 yaş döneminde en az ürettikleri, en fazla hatalı üretimlerini ise %36,6 ile 6 yaş döneminde gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Duraklaştırma işleminin yaşla ilişkili olup olmadığının yaş grupları arası farklılığın istatistiksel değerlendirilmesi, tek yönlü varyans analizinin nonparametrik karşılığı olan Kruskal–Wallis Varyans Analizi ile yapılmıştır.

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen analizin bulgularına göre duraklaştırma işlemi ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($\chi^2 = 0.261$; df 3; $p = ,967 > 0,05$).

Duraklaştırma işlemlerinde yaş açısından farklılık gözlenmemesine rağmen, mevcut durumu daha ayrıntılı görmek amacıyla ileri analiz (post hoc) yapılmış ve bunun için Mann – Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, araştırma kapsamında 5:0 ve 8:0 yaş gruplarının birbirleriyle ilişkilerinin incelenmesi için sırasıyla 5:0 ile 6:0 yaş, 5:0 ile 7:0 yaş, 5:0 ile 8:0 yaş, 6:0 ile 7:0 yaş, 6:0 ile 8:0 yaş ve 7:0 ile 8:0 yaşlar karşılaştırılmıştır. Buna yönelik bulgular Tablo 8’de gösterildiği gibidir:

Tablo 8 . Deneklerde Yaşlar Arası Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Yaş	İŞLEM SAYISI	U	p
5-6 Yaş	80	3422,0	,912
5-7 Yaş	108	2296,0	,663
5-8 Yaş	134	2310-0	,994
6-7 Yaş	77	3361,0	,731
6-8 Yaş	103	3319,0	,901
7-8 Yaş	54	2226,5	,665

$p < 0,05$

Tablo 8’de gözlemlendiği gibi, anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 5:0 – 6:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 3422,0; $p = 0,912 > 0,05$).

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 5:0–7:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 2296,0; $p = 0,663 > 0,05$).

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 5:0–8:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 2310,0; $p=0,994 >0,05$).

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 6:0–7:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 3361,0; $p=0,731, >0,05$).

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 6:0–8:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U:3319,0; $p=0,901 >0,05$).

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen 7:0–8:0 yaş karşılaştırılmasına ilişkin bulgularda duraklaştırma işlemi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 2226,5; $p=0,655 >0,05$).

4.3. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında araştırılan “duraklaştırma sesbilgisel işlemi ile cinsiyet değişkeninin ilişkili olup olmadığı” frekans ve yüzdelik değerleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Deneklerin cinsiyetine göre duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmelerine ilişkin veriler Tablo 9’ da sunulmuştur (Bu tablo Tablo 7 ile aynı verileri göstermekte olup, okuyucunun kolaylığı açısından bir kez daha tekrarlanmıştır).

Tablo 9. Cinsiyete Göre İşlem Sayısı

İŞLEMCİNİN CİNSİYETİ	İŞLEMCİNİN YAŞI	İŞLEM SAYISI	%
Erkek	5 yaş	10	%7,5
Kız	5 yaş	21	%15,7
Toplam		31	%23,1
Erkek	6 yaş	11	%8,2
Kız	6 yaş	38	%28,4
Toplam		49	%36,6
Erkek	7 yaş	8	%6,0
Kız	7 yaş	20	%14,9
Toplam		28	%20,9
Erkek	8 yaş	13	%9,7
Kız	8 yaş	13	%9,7
Toplam		26	%19,4
Erkek	5-8	42	%31,3
Kız	5-8	92	%68,7
Toplam		134	%100

Tablo 9’ da görüldüğü gibi araştırmaya dahil olan 5 yaşındaki denekler toplam 31 kez duraklaştırma sesbilgisel işlemi gerçekleştirmiş ve bunun 10 işlemini erkek denekler, 21 işlemini ise kız denekler gerçekleştirmiştir.

6 yaşındaki deneklerde gözlenen toplam 49 duraklaştırma işleminin 11 işlemini erkek denekler, 38 işlemini ise kız denekler gerçekleştirmiştir.

7 yaşındaki deneklerde gözlenen toplam 28 duraklaştırma işleminin 8 işlemini erkek denekler, 20 işlemini ise kız denekler gerçekleştirmiştir.

8 yaşındaki deneklerde gözlenen toplam 26 duraklaştırma işleminin 13 işlemini erkek denekler, 13 işlemini ise kız denekler gerçekleştirmiştir.

Gerçekleştirilen toplam 134 duraklaştırma işlemi cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde 42 işlemi erkek deneklerin, 92 işlemi ise kız deneklerin gerçekleştirdiği belirlenmiştir.

Buna göre, araştırmaya dahil olan kız deneklerin duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirme oranları %68,7 iken, erkek deneklerin duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirme oranları %31,3' tür. Gerçekleştirilen duraklaştırma işlemlerinin yaş ve cinsiyete göre dağılımı ise Tablo 10'da gözlendiği gibidir:

Tablo 10. Duraklaştırma işlemlerinin yaş ve cinsiyete göre dağılımı

YAŞ	ERKEK İŞLEMCİ SAYISI	KIZ İŞLEMCİ SAYISI	TOPLAM İŞLEMCİ SAYISI	%
5 yaş	8	13	21	%21,6
6 Yaş	11	20	31	%31,9
7 yaş	8	17	25	%25,7
8 yaş	11	9	20	%20,6
Toplam	38	59	97	%100

Tablo 10'da ortaya çıkan cinsiyet grupları arasındaki gözlenebilir farklılığın istatistiksel değerlendirmesi tek yönlü varyans analizinin nonparametrik karşılığı olan Kruskal – Wallis Varyans Analizi kullanılarak test edilmiştir. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilen analizin bulguları Tablo 11' de sunulmuştur.

Tablo 11. Duraklaştırma İşlemi ile Cinsiyet İlişkisi Kruskal–Wallis Varyans Analizi Sonuçları

Duraklaştırma-Cinsiyet İlişkisi	
χ^2	10,388
df	1
U	,001

Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Tablo 11'de görüldüğü gibi; duraklaştırma işlemi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. ($\chi^2=10,388$; df 1; p=,001<0,05)

Sonuç olarak, yaş ve cinsiyet değişkenlerinin birbiriyle ilişkisinin derecesini saptamak amacıyla Pearson'ın normal dağılmayan sıralı veriler için kullandığı Spearman Korelasyon Testi uygulanmış, korelasyona ilişkin sonuçlar Tablo 12' de sunulmuştur.

Tablo 12. Spearman Bağını (Korelasyon) Testi

		YAŞ	CİNSİYET	DURAKLAŞTIRMA
YAŞ	r	1,000	-,041	,007
	p		,473	,902
	n	305	305	305
CİNSİYET	r	-,041	1,000	,185**
	p	,473		,001
	n	305	305	305
DURAKLŞM.	r	,007	,185**	1,000
	p	,902	,001	,
	n	305	305	305

** Korelasyon (r) ,01 Düzeyinde Anlamlıdır

Tablo 12'de görüldüğü gibi, Spearman korelasyon katsayısında cinsiyet ile duraklaştırma işlemi arasında oldukça düşük düzeyli bir korelasyon söz konusudur ($r = 0.185$, $p < 0.01^{**}$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulguların tartışması sunulmaktadır.

5.1. TARTIŞMA

Bu çalışmada anadili Türkçe olan ve Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş arası çocuklarda duraklaştırma sesbilgisel işleminin betimlemesine ve bazı değişkenlere (yaş, cinsiyet) göre fark olup olmadığına bakılmıştır. Uygulama sonucu elde edilen verilerin analizi SPSS 10.0 (Statistical Packet for Social Science) programı kullanılarak yapılmıştır. Bu araştırma ile edilen sonuçlar aşağıda tartışılmaktadır.

5.1.1. Duraklaştırma Sesbilgisel İşleminin Kullanılma Sıklığına Ait Bulguların Tartışılması

Bu araştırmada; duraklaştırma sesbilgisel işleminin gerçekleştirilme sıklığının %32,1 olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, yapılan alanyazın taramasındaki benzer nitelikteki araştırma bulguları ile karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak, gerek genel sesbilgisel işlemlere ilişkin sıklık araştırma sonuçlarına, gerekse de duraklaştırma sesbilgisel işlemine özelleşmiş araştırma sonuçlarına ilişkin sınırlılık bilinmektedir.

Bu konuda ulaşılabilmemiş araştırmalar Topbaş ve Yavaş'ın henüz basım aşamasında olan araştırma bulguları ile Topbaş'ın Sesletim-Sesbilgisi Testidir

(2004) . Topbaş ve Yavaş (2005), yaşları 1:6-6:0 arası 665 i normal, 70i sorunlu dil edinimi aşamasında olan 735 çocukla gerçekleştirdikleri araştırmalarında duraklaştırma işleminin gerçekleştirilme sıklığını %10.9, gerçekleştirilme yaşını ise 1;3 ile 2;0 arası olarak bulmuşlardır. 305 denekle verisi toplanan bu çalışmada ise duraklaştırma gerçekleştirme sıklığı Gaziantep'te yaşayan 5-8 yaş arası çocuklarda yaptıkları her bir işlem için %31.8 olarak belirlenmiştir. Diğer çalışmalara göre sıklık açısından daha yüksek bulunan bu sonucun, yapılan her işlemin değerlendirmeye dahil edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma verileri dikkate alındığında, ulaşılan bulgulardan bir diğeri ise araştırma kapsamında yer alan deneklerin tüm test boyunca sadece 1 kez duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmelerindeki ciddi bir yığılma olduğu bulgusudur. Bu bulgu, söz konusu bu deneklerin duraklaştırma sesbilgisel sorununa sahip olmadıkları ve durumun geçici olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Test esnasında vakaların 1 ya da 2 kez ve hatta 3 kez duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştirmeleri çoğu araştırmacının ölçütlerine göre doğal sayılmaktadır (McReynolds ve Elbert, 1981; Bloom ve Lahey, 1978; Bortolini ve Leonard, 1991). Bu ölçütlere göre, 5 kez (1 çocuk) ve 9 kez (1 çocuk) duraklaştırma sesbilgisel işlemini gerçekleştiren deneklerin duraklaştırma işleminde sesbilgisel sorunlu olabilecekleri düşünülmektedir. Araştırma sonucunda ulaşılan %31,8 gibi yüksek bir işlem gerçekleştirme sıklığının nedeninin adı geçen ölçütlerinin dikkate alınmamasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Ölçütlerin kullanılması durumunda, sadece iki çocuğun 3ten fazla işlem hataları dikkate alınır, bu yaş gruplarında duraklaştırma işlem oranı önemsenmeyecek kadar az beklenecektir.

6-7-8 yaş gruplarında ortaya çıkabilecek işlem sıklığının çocuk başına en az 1-2 kez düşmesinin normal sınırlar içinde bulunduğu varsayılırsa (Topbaş, 2004), bu araştırmada çoğunun 1-2 kez gerçekleştirdiği işlem sayısına göre ulaşılan %31.8lik oranın öneminin düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.1.2. Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemi İle Yaş İlişkisine Ait Bulguların Tartışılması

Sesbilgisel süreçlerle ilgili olarak hemen hemen tüm araştırmacıların ortak görüşüne sahip oldukları konuların başında, söz konusu bu süreçlerin, bazı özel durumlar gözetilmekle birlikte, yaş ile birlikte süreç kullanımının azaldığı görüşüdür (Acarlar ve Ege, 1996; Topbaş,1999). Bu araştırma bulguları da benzer nitelikte sonuçlar vermiştir. Araştırma sonuçlarımızda da görüldüğü gibi yaş ilerledikçe deneklerin duraklaştırma sesbilgisel süreç kullanımlarında azalma saptanmıştır.

Duraklaştırma sesbilgisel işlemi ile yaş ilişkisine ait bulgularımızın başka araştırmacıların bulguları ile benzerlik sergilediği bir diğer konu da süreçlerden arınmış yetişkin diline ulaşma evresi ile ilgilidir. Topbaş bu evrenin 6:0 ya da 7:0 yaşlarına kadar sürebildiğini ifade etmiştir (Topbaş,1999).Bu araştırma sonucunda bulgularımız 6:0-7:0 yaşlarına kadar süreç kullanımının devam ettiği yönündedir. Oysa, Robert, Burchinal ve Footo (1990) 4:0 yaşından sonra yalnızca ünsüz öbeği indirgeme ve akıcı-daralmalıların kayması işlemlerinin devam ettiğini, diğer işlemlerin ise nadiren gözlendiğini ifade etmişlerdir. Bu durumun nedenine Türkçe'nin kendisine özgün sesbilgisel örüntüsünün etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Dodd, Holm, Hua, Crosbie (2003) konuşma seslerinin edinim yaşını (phonetic acquisition) ve baskılanmış hata örüntülerinin edinim yaşını (phonemic acquisition) araştırmışlar ve yaşı daha büyük olan çocukların konuşmalarında daha az hata örüntüsü sergilediklerini ve daha fazla doğru ses üretimi yaptıklarını bulmuşlardır. Bu araştırma bulguları da benzer sonuçlar içermektedir.

Tüm araştırmacılar 6 yaş döneminin bir geçiş evresi olduğunu, bu yaş döneminde işlem süreçlerinin devam edebileceğini ifade etmektedirler (akt: Topbaş,1999) ancak Paul ve Shriberg (1982) tüm bu araştırmacıların aksine yaş ile birlikte sesbilgisel ve sözdizimsel sorunların azalması arasında bir ilişki bulunmadığını ifade etmişlerdir. Hatta, Aram ve Nation (1975) büyük yaşlardaki çocuklarda

özellikle sesbilgisine özgü sorunlara daha sıklıkla rastlandığını ileri sürmüşlerdir. Bu araştırmada ise araştırma kapsamında yer alan tüm deneklerin yaş itibarıyla duraklaştırma sesbilgisel işleminin baskılanması beklenen evreyi geçmiş olmasına rağmen deneklerin toplam %44,5' nin ya da başka bir ifadeyle 136' sının 6 yaştan büyük olması durumunda bile, işlem süreçlerine devam ettikleri ve hatta gerçekleştirilen tüm işlemlerin %40,3'ünün işlem süreci gözlenmesi beklenmeyen bu yaş dönemlerinde ortaya çıktığı bulgulanmıştır. Yine de, bu sonuçların çocuk başına düşen 1-2 kez işlemden kaynaklandığı unutulmamalıdır.

5.1.3. Duraklaştırma Sesbilgisel İşlemi İle Cinsiyet İlişkisine Ait Bulguların Tartışılması

Dodd, Holm, Hua, Crosbie (2003) yaşı küçük olan gruplarda cinsiyet açısından bir fark bulamamakla birlikte, özellikle büyük yaş gruplarındaki kız çocuklarının sesbilgisel doğruluk oranlarının erkek çocuklara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Oysa, bizim araştırmamızda duraklaştırma sesbilgisel işlemi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Dolayısıyla bu araştırmadaki kız deneklerin erkek deneklere oranla daha fazla duraklaştırma sesbilgisel işlemi gerçekleştirdikleri söylenebilir. Bu durum Dodd, Holm, Hua, Crosbie' nin bulgularıyla örtüşmemekte, alanyazına farklı bir bulgu sunumu olarak dikkat çekmektedir. Bu bulgunun ileri çalışmalarla tekrar gözden geçirilmesi önerilir.

5.2. Sonuç

Bu araştırma, Gaziantep ilinde yaşları 5:0-8:0 arası değişen anaokuluna ve ilkokula devam eden 305 çocuğun tüm sesbilgisel işlemlerinin çalışıldığı geniş bir veri tabanından sadece duraklaştırma sesbilgisel işlemine yönelik verilerin değerlendirildiği sınırlı bir çalışmadır. Dolayısıyla, bu çocukların duraklaştırmaya yönelik gerçekleştirdikleri işlemlerin diğer sesbilgisel işlemlerinin ışığında değerlendirilmesi uygun olur. Adı geçen çocuklarda diğer sesbilgisel işlemleri inceleyen üç Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Projesi (Beştoy, 2004; Demirpehlivan, 2004; Sezer, 2004) çocukların diğer sesbilgisel işlemlerine yönelik bulgular sağlamışlardır. Örneğin, bu projelerde ortaya çıkan bir bulgu,

aynı yaş çocuklarda en çok gözlenen uyum işleminin bağlam duyarlı ötümsüzleşme, en az gözlenenin ise genizsi benzeşim işlemi olduğunu, işlemlerin baskılanması gereken yaş sonrasında da gözlendiğini ve 5-6 ile 5-7 yaşlarının bir geçiş dönemi olabileceğini göstermektedir (Sezer, 2004). Diğer bir proje, aynı çocuklarda önleştirme sesbilgisel işlemin sıklığını %25 olarak saptamış, özellikle 5 yaş grubunda oranın yüksekliğine dikkat çekmiştir. Ayrıca, 7 ve 8 yaş gruplarının erkek çocuklarında önleştirme işleminin hiç gözlenmediği de belirtilmiştir. Aynı çalışmada 6 yaş geçiş yaşı olarak belirtilmektedir (Demirpehlivan, 2004). Aynı çocukları inceleyen bir diğer proje ise, akıcı seslerde var olan sorunların 5:0-7:0 ve 5:0-8:0 yaşlar arasında anlamlılık ve 7:0 ve 8:0 yaşlarda yoğunluk kazandığını belirtmektedir. Cinsiyet açısından kızların veya erkeklerin tarafına doğru bir eğilim olmaması diğer bulgulardan biridir (Beştoy, 2004).

Yukarıdaki araştırmaların çerçevesinde, araştırma çocuklarında toplanan sesbilgisel işlemlerin verileri, duraklaştırma işleminin kullanım sıklığı ve yaş ve cinsiyetle ilişkisi açısından ele alınmış, daha önceki işlem bulgularına benzer ve farklı veriler elde edilmiştir. Akıcı sesbilgisel işlemler yaşa ve cinsiyete göre farklılık gösterirken, duraklaştırmada sadece cinsiyet değişkeni farklılaşmıştır. Ötümsüzleşme ve akıcılarda ortaya çıkan işlemler ileri yaşlara doğru devamlılık gösterirken, duraklaştırma 8 yaşa doğru azalma göstermiştir. Adı geçen işlemde kullanım sıklığı özellikle 6 yaş gibi azalmaya doğru bir geçiş evresine girmektedir. Diğerlerine göre oldukça sık gözlenen duraklaştırma, çocuklarda büyük yaşlara sarkma göstermeyen bir işlem olarak dikkat çekmekte; yine de kız çocuklarında belirgin farklılık göstermesi ileri araştırmaları gerektiren bir sonuç olarak önümüze çıkmaktadır.

5.3. ÖNERİLER

5.3.1 İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

Alanyazındaki çalışmalar dikkate alındığında, 4:0 yaştan sonra sesbilgisel işlemlerin pek çoğu baskılanmakta, devam eden bazı işlemlerin ise ortaya çıkma olasılığı azalmaktadır. Bu sebeple bireysel farklılıklar dikkate alınarak bu işlemlerden hangilerinin halen sergilenmekte olduğu hakkında klinik/egitsel değerlendirmeler yapılmalıdır.

Sesbilgisel yaklaşıma dayalı bu tür çalışmalar daha farklı bölgelere farklı popülasyonlarda yapılabilir. Ayrıca 4:0 yaş ve altındaki yaşlar sesbilgisel gelişimsel profili belirleyebilecek önemli bir dönem olduğu için bu yaşlar da araştırmalara dahil edilebilir.

5.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma verilerinin Gaziantep ili bünyesinde bulunan anaokulu ve ilkokullarından, çalışmanın yazarının haricinde toplanması bu araştırmanın sınırlılığıdır.
2. Konuşma dili verilerinin 5:0-8:0 yaş arasında toplanması ve erken yaş evrelerine dair bilgiyi karşılaştırmaması bu araştırmanın sınırlılığıdır.
3. Araştırma kapsamındaki çocukların konuşma dili verilerinin yapılandırılmış bir resim adlandırma testiyle değerlendirilmesi bu araştırmanın sınırlılığıdır.

EK:1

Ek.1. Resim Adlandırma Materyali Sözcük Listesi

	Hedef Söyleyiş	Sesçil Yazım		Hedef Söyleyiş	Sesçil Yazım
1	balon	[bɑtɔn]	35	inek	[inɛc]
2	kelebek	[celebɛc]	36	sandalye	[sɑndɑlje]
3	kibrit	[cɪbrɪt]	37	tren	[trɛn]
4	cami	[dʒɑ:mɪ]	38	palyaço	[pɑljɑ:tʃɔ]
5	pencere	[pɛndʒɛrɛ]	39	köpek	[cæpɛc]
6	tencere	[tɛndʒɛrɛ]	40	yaprak	[jɑprɑk]
7	çatal	[tʃɑtɑt]	41	robot	[rɔbɔt]
8	uçak	[utʃɑk]	42	hemşire	[hɛmʃɪ:rɛ]
9	çam	[tʃɑm]	43	armut	[ɑrmɔt]
10	dondurma	[dɔndɪrmɑ]	44	doktor	[dɔktɔr]
11	kedi	[cedɪ]	45	saat	[sɑɑt]
12	fil	[fɪl]	46	bilgisayar	[bɪljɪsɑjɑr]
13	telefon	[telefɔn]	47	asker	[ɑscɛr]
14	zayıf	[zɑjɪf]	48	makas	[mɑkɑs]
15	gökkuşağı	[jæckuʃɑɣɪ]	49	şemsiye	[ʃɛmsɪje]
16	bilgisayar	[bɪljɪsɑjɑr]	50	kaşık	[kɑʃɪk]
17	havuç	[hɑvɔtʃ]	51	kuş	[kuʃ]
18	yıldız	[jɪɹtɹɪz]	52	top	[tɔp]
19	siyah	[sɪjɑh]	53	ütü	[yɪtɪ]
20	oje	[ɔʒɛ]	54	patlıcan	[pɑtɹɪdʒɑn]
21	ruj	[ruʒ]	55	at	[ɑt]
22	kaşık	[kɑʃɪk]	56	vazo	[vɑzɔ]
23	asker	[ɑscɛr]	57	deve	[deve]
24	ayakkabı	[ɑjɑkkɑbɪ]	58	havlu	[hɑvɹɪ]
25	balık	[bɑɹɪk]	59	civciv	[dʒɪvɪdʒɪv]
26	limon	[lɪmɔn]	60	yeşil	[jeʃɪl]
27	kalem	[kɑlem]	61	ayak	[ɑjɑk]
28	yıldız	[jɪɹtɹɪz]	62	bayrak	[bɑjɑrɑk]
29	portakal	[pɔrtɑkɑt]	63	çay	[tʃɑj]
30	muz	[muz]	64	zeytin	[zejtɪn]
31	yumurta	[yumɪrtɑ]	65	üzüm	[yzym]
32	şemsiye	[ʃɛmsɪje]	66	gözlük	[jæzlyk]
33	üzüm	[yzym]	67	muz	[muz]
34	nar	[nɑr]			

EK:2

Ek. 2. Resim Adlandırma Veri Kayıt Formu

SY: Seslem yitimi

ÜD :Ünsüz düşmesi

ÜÖD: Ünsüz öbeği daralması

DB:Dudaksıl benzeşim

ALB: Alveolar benzeşim

YDB: Yumuşak damak benzeşim

BDÖ: Bağlam duyarlı ötümsüzleşme

SA: Ses aktarımı

ÜE: Ünlü ekleme

ÜNL: Ünlüleştirme

ÖN: Öneleştirme

DMK: Damaksıllaştırma

DRK: Duraklaştırma

SRT: Sürtünmelileştirme

GD: Genizsil benzeşim

SK: Sürtünmlilerin kayması

	Hedef Söyleyiş	Sesçil Yazım	D	Y	S	Y	Ü	Ü	D	Ü	Ü	D	A	Y	B	S	Ü	Ü	Ö	D	D	S	G	S	r	r	l	r	r	l	J	h	f	s		
																									↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓		
1	balon																																			
2	kelebek																																			
3	Kibrit																																			
4	Cami																																			
5	pencere																																			
6	tencere																																			
7	Çatal																																			
8	Uçak																																			
9	Çam																																			
10	dondurma																																			
11	Kedi																																			
12	Fil																																			
13	Telefon																																			
14	Zayıf																																			
15	gökkuşağı																																			
16	bilgisayar																																			
17	Havuç																																			
18	Yıldız																																			
19	Siyah																																			
20	Oje																																			
21	Ruj																																			
22	Kaşık																																			
23	Asker																																			
24	ayakkabı																																			
25	Balık																																			
26	Limon																																			
27	Kalem																																			
28	yıldız																																			
29	portakal																																			
30	Muz																																			
31	yumurta																																			
32	şemsiye																																			
33	Üzüm																																			
34	Nar																																			
35	İnek																																			
36	sandalye																																			
37	Tren																																			
38	palyaço																																			

KAYNAKLAR

Acarlar, F., Ege, P., “Türkçe Kazanımında Kullanılan Fonolojik Süreçlerin İncelenmesi”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 1996.

Aram, D. M., Nation, J. E., “Patterns of Language Behaviour in Children with Developmental Language Disorder”, *Journal of Speech and Hearing Research*, 1975.

Beştoy, A. U., “*Gaziantep İlinde Yaşayan 5:0-8:0 Yaş Çocuklarda Akıcı Seslerle İlgili Sesbilgisel İşlemlerin İncelenmesi*” Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Projesi, Eskişehir; 2004.

Bloom, L ve Lahey M., *Language Development and Language Disorders*. New York: John Wiley & Sons. Inc. 1978

Bortolini, U., Leonard, L., “The Speech of Phonologically Disordered Children Acquiring Italian” *Clinical Linguistics & Phonetics* Vol. 5, No: 1, 1-12 1991

Demirpehlivan, B. Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş çocuklarında önleştirme işleminin betimlenmesi. Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Projesi, Eskişehir; 2004.

Goad, H., Ingram, D., “Individual Variation and Its Relevance to a Theory of Phonological Acquisition.”, *J. Child Language*, v.14, p.419-432, 1987.

Grunwell, P., “*The Nature of Phonological Disability in Children*”, Academic Pres, London, 1981.

Grunwell, P., “*Clinical Phonology*”, Rockville, MD: Apsen , 1982.

Grunwell, P., "*Phonological Assessment of Child Speech (PACS)*", Dorset, Nfer Nelson. 1985.

Grunwell, P., "Developmental Phonological Disorders and Normal Speech Development: a Review and Illustration", *Child Language Teaching and Therapy*, v.5, p. 304-319, 1987.

Hua, Z., Dodd, B., "The phonological Acquisition of Putonghua", *J. Child Language*, v.27, p.3-42, 2000.

Ingram, D., "The Emerging Phonological System of an Italian-English Bilingualchild", *Journal of Italian Linguistics*, v.2, p.95-113,1981.

İngram, D., "*Procedures for the Phonological Analysis of Children's Language*", Baltimore: University Park Press. 1981.

Ingram, D., "Phonological Development: Production P. Fletcher and M. Garman (eds), *Language Acquisition* Cambridge: Cambridge University Pres, 1986.

Ingram, D., "*Phonological Development: Production*", (Ed. P. Fletcher ve M. Garman. *Language Acquisition*, p. 223-240, Cambridge: Cambridge University Pres), 1988.

Ingram, D., "*The Onset of Crosslinguistic Differences in Speech Development*", *In Proceedings of the 12th International Congress of Phonetics Sciences*, 1991.

Ingram, D., *First Language Acquisition: Method, Description and Explanation* Cambridge: Cambridge University Pres, (3.basım,1991,1989) 1992.

Jakobson, R., *Child Language, Aphasia and Phonological Universal*. The Hague: Mouton; 1968),.

Klein ,H. B., Spector, C. C., Effect of syllable stress and serial position on error variability in polysyllabic productions of speech-delayed children *Journal of Speech and Hearing Disorders*, Vol. 50, 391-402., 1985

Konrot, A., “*Sözel Dil ve Konuşma Sorunları*”, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 561, Ünite 7, s. 95-102. 1998.

Kopkallı-Yavuz, H., Topbaş, S., Phonological Processes of Turkish Phonologically Disordered Children.: Language spesific or universal? Proceedings of 1996 ICPLA Conference, Munich, Lancaster,

Maviş İ., Topbaş, S. Dil ve Konuşma Bozukluklarında 2000-2004 Yılları: Dilkom Vaka Profili. *2. Dil ve Konuşma Bozuklukları Sempozyumu Bildirileri* Kök Yayıncılık;2005 basımda.

Maviş İ., “*Sözyitimli İki Olguda Türkçe Biçimbirim Kullanımının Betimlenmesi ve Kendiliğinden İyileşmenin İzlenmesi: Örnekolay Çalışması*”,Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları 2000.

McReynolds, L. ve Elbert, M. Criteria for phonological process analysis. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 46, 197-204,1981

Mowrer, D. E., Burger, S., A Comparative Analysis of Phonological Acquisition of Consonants in the Speech of 2:5-6-Year-Old English Speaking Children, *Clinical Linguistics and Phonetics*, v. 5, p.139-164, 1991.

Lahey, M., Flax, F. ve Schlselberg, G. A preliminary investigation of reduplication in children with specific language impairment”. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, Vol 50, 186-194, 1985

Öge, Ö., *İlk Öğretim I. Basamak Dönemi Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozukluklarının Öğretmenlerden Bilgi Alma Yoluyla Belirlenmesi*. Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir 2004.

Pye, C., Ingram, D., List, H., “A Comparison of Initial and Final Consonant Acquisition in English and Quiche, in K. E. Nelson and Avan Kleek (ed.), *Children’s Language*, v.6, Hillslade, NJ: Erlbaum, 1987.

Roberts, J. E., Burchinal, M., Footo, M. M., “Phonological Process Decline From 2,5 to 8 years”, *J.Communication Disorders*. v. 23, p. 205-217, 1990.

Sezer, E. Gaziantep ilinde yaşayan 5:0–8:0 yaş çocuklarında ünsüz uyum işlemlerinin betimlenmesi. Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Terapistliği Yüksek Lisans Projesi, Eskişehir; 2004.

Slobin, D., “**The Crosslinguistic Study of Language Acquisition**”, Hillsdale, NJ: Erlbaum, (1985, 1992, 1995, 1997).

Stoel-Gommon, C., “Phonological Skills of 2-Year-Olds”, *Language, Speech and Hearing Services in the Schools*, v.18, p.323-329, 1985.

Stoel-Gommon, C., Dunn, C., *Normal and Disordered Phonology in Children*, Austin, TX: Pro: (Ed.), 1985.

Topbaş, S., “Sesbilgisi Açısından Dil Edinim Süreci”, *Dil Bilim Araştırmaları*, Ankara; 1996.

Topbaş, S., Phonological Acquisition of Turkish Children: Implications for Phonological Disorders, *European Journal of Disorders of Communication* v. 32, pp. 377-96, 1997.

Topbaş, S., Konrot, A. Ve Başal, M. “*A Survey Regarding the Competencies of Speech and Language Pathologists: Perceptions About Their Current and Future Competencies. CEC-Council for Exceptional Children* Yıllık Kongresinde Sunulan Bildiri, Orlando, Florida, USA 1996.

Topbaş, S., Kopkallı-Yavuz,H., The Onset of a Linguistic System: Is There Evidence From The Acquisition of Final Devocing İn Turkish?, *Proceedings of the GALA’ 97 Conference on Language Acquisition*, Edinburgh 4-6 April 1997.

Topbaş, S., “*Dil ve Konuşma Sorunlu Çocukların Sesbilgisel Çözümleme Yöntemi ile Değerlendirilmesi ve Konuşma Dillerindeki Sesbilgisel Özelliklerin Betimlenmesi*”, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: Eğitim Fakültesi Yayınları, 1999.

Topbaş, S., “*Çocukta Dil ve Kavram gelişimi*”, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No. 1318, Eskişehir, 2003.

Topbaş, S., “*Türkçe Sesletim ve Sesbilgisi Testi*”, MBA: Ankara, 2004.

Yavaş, M., Lamprecht, R., “Processes and Intelligibility in Disordered Phonology”, *Clinical Linguistics ve Phonetics*, v. 2,4B, p.329-345, 1988.

Yorgancı,N., “*Contrastive Analysis of Turkish and English Phonemes*”, Ankara, Gündüz Yayıncılık, 2000.